

WILG & MAND

1986-3

WILG & MAND

Doelstellingen Stichting Wilg & Mand

- Nieuwe perspectieven zoeken en creëren voor het Nederlandse mandenmaatwerk binnen de potentiële afzetgebieden.
- Behoud van het veelzijdige vlechtvakmanschap: o.a. door het uitgeven van handboeken en het stimuleren van cursussen.
- Behoud van de vakkennis betreffende de vriendteelt en bevordering van een goed evenwicht tussen vraag en aanbod.
- Het initiëren en begeleiden van onderzoek/studies binnen het wilg-en-mand-vakgebied.
- Het via een speciaal fonds aanschaffen van materiaal met een historische waarde: vlechtwerk, gereedschappen, boeken, e.d.
- Het interesseren van zoveel mogelijk Nederlanders (inclusief de overheid) voor de activiteiten van de Stichting Wilg & Mand.

Minimumdonatie: f 15,-- per jaar

Donateurs ontvangen de bulletins gratis

Stichtingsbestuur:

Voorzitter : Ch.W.Vink, IJsselstein
Secretaris : C.Tutein Nolthenius, Oisterwijk
Penningmeester : H.P.Verboord, Vlijmen
Leden : P.Craenen, P.van den Dool, A.D.van't Hoog,
J.Ooms, G.M.Pot-van Regteren Altena, T.Rulkens

Bulletin-redactie:

A.D. van 't Hoog, J. Ooms, G.M. Pot-van Regteren Altena,
C. Tutein Nolthenius

Bijdragen voor het bulletin kunt u sturen naar onderstaand adres. Bij voorkeur getypt of in goed leesbaar handschrift.

Redactiesecretariaat, administratie en advertenties:

Nassaulaan 14, 5062 JN Oisterwijk, tel. 04242-82238

Penningmeester Stichting Wilg & Mand, Vlijmen:

Girorekening: 26 95 726

Bankrekening: 41 89 09 083, Amrobank, Vlijmen

Drukkerij: A.J. van Midden, Dorp 246, Benschop

(c) Uitgave Stichting Wilg & Mand.

Vijfde jaargang, 1986 nr. 3.

Verschijnt viermaal per jaar.

"Boerewerk"

"Dat is boerewerk" zei de mandenmaker toen hij de beschrijving aanhoorde van een "mand op ribben". Er klonk duidelijk gering-schatting uit zijn stem. Begrijpelijk genoeg, want een boer die een mand maakt is natuurlijk geen vakman; zijn materiaal is eigen teelt, van matige kwaliteit en het wordt groen ge-bruikt, onbestorven.

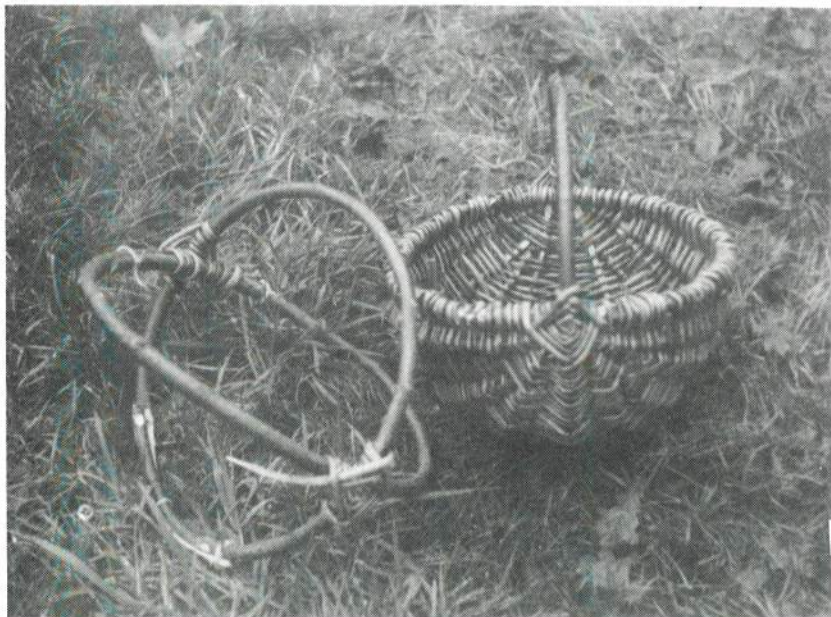
Wat is nu een mand op ribben, en waar komt die term vandaan? Eigen teelt kan ook deze term genoemd worden en hij mag daarom met wantrouwen bekeken worden. De Engelse term "ribbed basket" is er mee vertaald. Voor wat bij een normale ronde mand de staken heten is hier het woord ribben, gezien de gelijkenis, zeker op zijn plaats.

In allerlei talen is het dan ook terug te vinden. In het Franse vakboek wordt weliswaar "arceaux" (bogen) gebruikt, maar regio-naal zijn ook in Frankrijk toch woorden met de betekenis van ribben te vinden.

Over Duitse benamingen ben ik nog in het onzekere.

Dit type man wordt (of werd?) door enkele personen in de Achter-hoek en in Twente nog gemaakt, voor eigen gebruik (afb. 1).

Technisch gesproken is het punt van uitgang niet een bodembeslag

"Boerewerk".
Twente,
1978

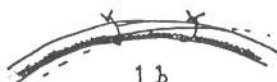
van stekjes en vlechttenen, maar één of twee stevige hoepels. Een korte omschrijving van de werkwijze, gezien en genoteerd in december 1978 bij een gastvrije Twentse boer-in-ruste, volgt hier.

Van buigzaam hout, meestal telgen van hazelaar, lijsterbes of vuilboom, zo'n 15 à 20 mm diameter (afhankelijk van de grootte van de mand) worden twee hoepels gemaakt van ongeveer gelijke grootte.

Hiervoor worden de uiteinden schuin gesneden (fig. 1a), het hout wordt voorzichtig over de knie rondgebogen tot een zuivere cirkelvorm bereikt is, waarna met een paar touwtjes de einden op elkaar gebonden worden (fig. 1b). Daarna worden de hoepels in een rechte hoek ten opzichte van elkaar gezet, de ene klem

fig. 1a

1 b

in de andere; zij omvatten dan samen een denkbeeldige zuivere bolvorm (fig. 2). Ze kunnen met een spijkertje vastgezet worden, maar dit lijkt mij eerder verwerpelijk dan nodig.

Op elk van de twee kruisingen wordt nu met een lange vlechtteen begonnen aan de verbinding, zoals in fig. 3 is aangegeven, en dan ontstaat dat bijzonder decoratieve en typerende onderdeel in de vorm van een vierkant, dat ook weer allerlei benamingen kent. In 't Frans *croisillon* (aanduiding van de kruisvorm), in 't Waals *oreille* (oor), in 't Spaans *rosa* (roos) en *ojo de Dios* (oog Gods) en in Noord-Amerika zijn de benamingen *Four-fold-cross* en *Christ-on-the-cross* nog bewaard. Nederlandse en Duitse namen ontbreken nog aan deze verzameling. Wie kan daar iets over te weten komen? Mijn Twentse zegsman kende er geen, evenmin als voor dit type mand.

Het vierkantje is op verschillende manieren te maken; Dorothy Wright beschrijft daar enige van. Aardig is voorts te weten dat in de Pyreneeën vroeger iedere vlechter zijn eigen patroon ervan had, zodat daaraan te herkennen was wie de mand gemaakt had.

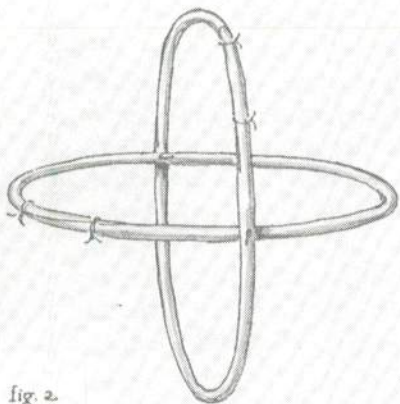

fig. 2.

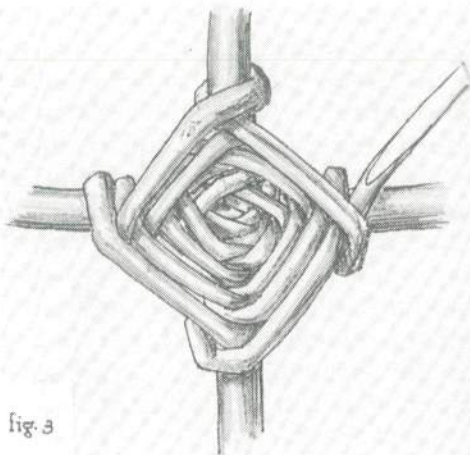

fig. 3

In dit vierkantje worden nu aan beide zijden van de verticale hoepel twee ribben gestoken (fig. 4), stevige tenen, aan beide uiteinden aangepunt. Deze worden met een paar vlechttenen in de juiste stand vastgezet en daarna worden er nog vier ribben, aan elke kant twee, bijgestoken (fig. 5); daarna wordt deze "ribbenkast" in een zuivere halve bolvorm volgevlochten (geneerd).

Waarom is die mand op ribben nu zo interessant, ondanks het feit dat de mandenmaker hem het aanzien niet waard vindt? In de eerste plaats zeker omdat de constructie ervan zó verrassend simpel, en tegelijk zo sterk en doelmatig is, dat ze eeuwen en eeuwen lang onveranderd is gehandhaafd, overgeleverd van generatie aan generatie.

In de tweede plaats al evenzeer omdat op het bovenbeschreven

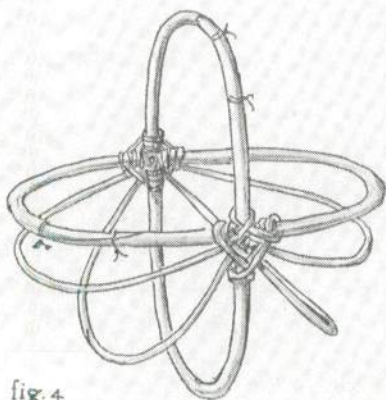

fig. 4

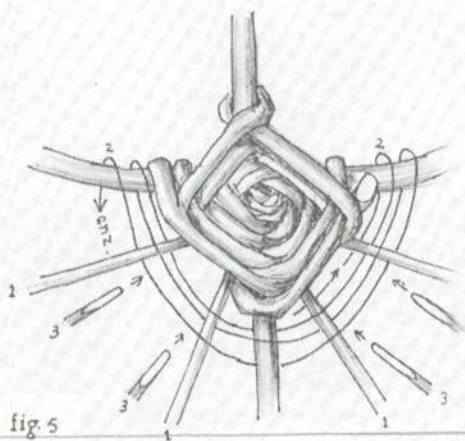
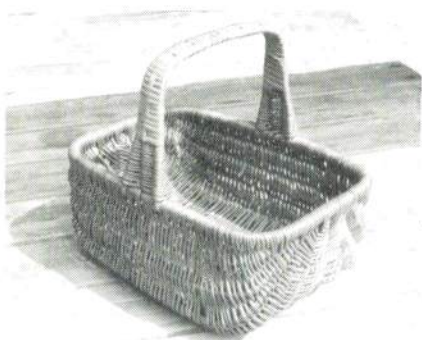

fig. 5

basistype zo veel varianten zijn ontwikkeld, en dat wel degelijk door mandenmakers, o.a. in Frankrijk en Duitsland.

In de derde plaats vanwege die waarschijnlijk zéér hoge ouderdom. Verschillende auteurs beschrijven het type als een van de oudste, zo niet het oudste type mand van Europa; misschien geldt dit ook voor Nederland en werd het in onze contreien al gemaakt lang voordat er mandenmakers bestonden, en voordat de ons vertrouwde ronde mand-op-staken - wellicht van elders afkomstig - hier bekend en gemaakt werd.

Landsgrenzen bestonden nog niet; de hedendaagse staatkundige grenzen hebben in dit verband geen enkele betekenis, evenmin als de tegenwoordige taalgrenzen. Regionale vaktermen echter kunnen van belang zijn bij het zoeken naar historische gegevens. Er bestaan dus veel varianten op de mand op ribben. Naast de oorspronkelijke vormen op één of twee hoepels, door boeren en tuinders gemaakt voor eigen gebruik, hebben mandenmakers, althans in het buitenland, nieuwe vormen ontwikkeld, tot min of meer rechthoekige toe (afb. 2). Deze laatste wordt in het Duits Schwinge genoemd, wat in 't Nederlands zwing werd. Het Franse vakboek spreekt van vannerie rustique voor de oorspronkelijke vormen en duidt de techniek ervan aan als fabrication sur arceaux. Een bijzonder charmante mand is de Duitse Schiffsschwinge, in zijn oorspronkelijke vorm ook in Schotland bekend.

Ook dit mandje, "zwing",
waarschijnlijk Pools werk,
gaat terug op de mand op ribben

Dit alles maakt het, lijkt mij, de moeite waard voor mandenmakers die daar wat tijd aan kunnen geven, en voor gevorderde cursisten die eens willen experimenteren, om de mogelijkheden van de mand op ribben nader te onderzoeken. Goede werkbeschrijvingen zijn te vinden in het boek van Dorothy Wright en in het Franse vakboek.

Er zou dan een mand kunnen ontstaan die, de oude vorm respecterend, van betere kwaliteit wordt dan die van de vlechtende

boer. Hij immers gebruikt zijn twijg zodra deze geoogst is, in december. Dan heeft een boer tijd voor dergelijke werkzaamheden, waarmee hij dan ook weer graag klaar is voordat strenge vorst hem het werken op de koude deel onmogelijk maakt. Zijn manden gaan echter na de voltooiing indrogen, de tenen worden dan dunner en gaan wat los zitten. Het excuus van de maker echter: dat het zand van de aardappels er dan zo mooi doorheen valt, is natuurlijk wel schitterend gevonden.

Voor aanvulling of correctie van de gegevens over de mand op ribben houd ik mij zeer aanbevolen, waarvoor ik mijn postadres en telefoonnummer hier laat volgen. Bij voorbaat dank voor elk bericht!

M.P.

G.M. Pot, Gortersweg 14, 1871 CC Schoorl, tel. 02209-1502.

Druivenmanden, Frankrijk.

Bronnen:

- J. Telgenkamp, Deurningen (1978)
 - Duchesne, Ferrand & Thomas, La Vannerie, Paris 1963, blz. 156 en 278
 - Dorothy Wright, The complete book of basketry, Newton Abbott 1977, blz. 25 en 117 e.v.
 - Bignia Kuoni, Cestería tradicional ibérica. Barcelona 1981, blz. 111-112
 - Een zeer gedetailleerde, geïllustreerde werkbeschrijving is te vinden in een uitgave van het Museum van het Waalse leven in Luik. In Wallonië werd de mand gemaakt van hazelaar, voor het vlechten tot schenen gespleten: Edmond Delvaux, La Vannerie en coudrier à Silenrieux (1930), in: Enquêtes du Musée de la vie Wallonne, Liège. III, 32-33, 1935, blz. 227 e.v.
- Adres van het museum: Cour des Mineurs, Luik.

Bezoek aan een Belgisch mandenmakerscentrum

Op zondag 17 augustus jl. waren enige bestuursleden en enkele mandenmakers/donateurs van de Stichting Wilg & Mand aanwezig bij de "Trefdag voor vlechters van wissel, riet, biezen, stro..." in het Belgische Stokkem.

Dat stadje, tegenover Obbicht aan de Maas gelegen, is vanouds een centrum van mandenmakerij, en de plaatselijke "Kunstkring Arnold Sauwen" ziet het als een belangrijke taak deze nijverheid te stimuleren en nieuw leven in te blazen. Vandaar dit appèl aan mandenmakers en belangstellenden van binnen en buiten de Belgische grens.

Nadat de bezoekers welkom waren geheten door de ondervoorzitter Jef Steutelings hield de voorzitter, Jaak Venken, een feestrede die klonk als een klok. Hij begon met een terugblik over de omstandigheden van vroeger: hard en lang werken voor een laag loon, en lange dagtochten naar Maastricht en Luik, om daar het werk te verkopen. Ook in Stokkem was het mandenmakersvak er een waarop werd neergezien. De oprichting van een vakschool in 1922 bracht, onder leiding van een Duitse leraar (net als in het Friese Noordwolde) verbetering in vakkennis en kwaliteit). Thans wordt in Stokkem gepleit voor een opleidingsmogelijkheid, met stimulering van de afzet van de produkten. Voorts staat de heer Venken een ambachtenmuseum voor ogen, waarin aan het korversambacht aandacht zal worden gegeven. Een begin van de collectie is reeds gevormd. Al met al een levendig en inspirerend beeld, ook voor de Nederlandse bezoekers!

Florent Delloo vertelde over zijn ervaringen als leerling van de vakschool in Fayl-Billot. Een Belgische korver zong met sonore stem zijn "Korverslied". Daarna werd aan de schenkers van vlechtwerk voor de collectie een attentie uitgereikt. Ook Nederlandse mandenmakers, t.w. Van den Dool, Sluiter, Nendels en Van 't Hoog behoorden tot de gulle gevers, van wie enkelen een korte toelichting bij hun werkstuk gaven; Arie van 't Hoog legde het gebruik van een trechtermand uit.

Tot slot een kort woord van burgemeester Boutsen. Hierna hadden de talrijke aanwezigen gelegenheid elkaar te spreken en de aangeboden werkstukken te bekijken, terwijl de tafels gedekt werden. Na een voortreffelijke en gezellige lunch volgde een middagprogramma: een rondrit per autocar door de bijzonder interessante omgeving van het stadje. Enerzijds het Maasland, met vreedzame groei van Belgisch grondgebied doordat de Maas - aldaar de landsgrens - haar bedding keer op keer in Ooste-

lijke richting verlegt. Toch keren overstromingen nog jaarlijks terug; Stokkemse kelders zijn van een pomp voorzien en voordeurdrempels zitten soms hoog boven het straatniveau. Naar het westen stijgt de weg, het Kempisch Plateau op; hoge zandgronden met hei en dennen, maar ook met mijnbouw en mijnwerkersdorpen; we bewonderden de fraaie bakstenen kerk van Eysden. Er volgden nog wandelingen door Stokkem, met bezoek aan het museum-in-wording en twee bedrijven annex winkels, alles toegelicht door vriendelijke gidsen.

Vanaf de stoep van het stadhuis sprak de voorzitter een afscheidswoord en vertolkte o.a. onze voorzitter, Chr. Vink, gevoelens van bewondering en dank voor deze feestelijke dag. Kanongebulder in miniatuur, verzorgd door de plaatselijke schutterij, zorgde voor een duidelijk slotaccoord!

M.P.

Donateursdag 1986

Op zaterdag 27 september kwamen in wat mistig, maar droog warm weer rond de honderd donateurs naar Barger Compasuum in Drenthe. Sommigen van hen hadden de lange reis gemaakt door te combineren met andere donateurs die zij gevonden hadden via het vraag en aanbod systeem.

In zijn welkomstwoord liet de voorzitter de dingen die het afgelopen jaar de stichting bewogen de revue passeren. Voor wat betreft de snijteen-cultuur is de ontheffing van de herplantplicht gerealiseerd en zal dit hopelijk resulteren in uitbreiding van de cultuur zowel voor bind- als voor vlechteen. Zo zullen niet alleen de oude goed bruikbare teensoorten beschikbaar blijven, maar ook de kennis van de teelt.

Tot onze grote vreugde konden we van buiten de stichting financiën ter grootte van f 9.000,-- verkrijgen waarmee een jonge man een opleiding op de Franse rietvlechtschool kan volgen. Wat het mandenvlechten in ons eigen land betreft; er zijn nog steeds enige plaatsen waar in de winter cursussen worden gegeven.

Het door de stichting uitgebrachte boek "De ovale mand" heeft veel positieve reacties opgeleverd. Naast opbouwende kritiek ook opmerkingen over Nederlandse vlechtmethoden.

De voorzitter riep op om het boek verder te propageren onder vakbroeders en andere belangstellenden.

De vlotte verkoop van het boek afgelopen jaar stelde de penningmeester in staat om de leningen van donateurs aan de stichting van totaal f 3.450,-- terug te betalen.

Wij zijn dankbaar voor hun spontane steun die mede ons in staat stelde het boek uit te geven.

De collectie in het museum groeit gestaag. Heel apart is een collectie wilgenvezelbastmonsters met de bijbehorende beschrijvingen die ons geschonken werd. Het is een uit de oorlog 1940-1945 stammend onderzoek naar vervangende textielvezels.

Na het openingswoord volgde de voordracht door mw. G.M. Pot onder de titel "Gemaakt alsoo het behoort".

Een boeiend verhaal van vlechtwerk in de oudheid tot het mandenvlechten in de Lage Landen. Interessant is te vernemen wat een studie van oude prenten en schilderijen in combinatie met teksten uit boeken ons nu nog kan vertellen. Tot slot lichtte zij haar verhaal nog eens extra toe met duidelijke dia's. We zijn ervan overtuigd dat de aanwezigen na deze verhandeling

óók op schilderijen en prenten naar afbeeldingen van manden gaan kijken.

De voordracht zullen we in stukken met de illustraties in ons bulletin opnemen zodat een en ander dan ook vast ligt.

Na het stille luisteren naar de voordracht konden er vragen worden gesteld. Een vraag of leeftijdsbepaling van voorwerpen zoals mandwerk van eeuwen geleden middels de C14-methode plaatsvindt, kon positief worden beantwoord.

Er is één voorwaarde, het voorwerp moet wel een deel hebben wat koolstof bevat.

Iemand uit Aalten attendeerde ons erop dat er in Nederland zoveel manden waren voor een speciaal gebruik.

Hij noemde onder andere de uilen- of oelenmand voor noten en bood aan deze voor het museum te maken.

De visbewaarmand die door Arie van 't Hoog vanaf een afbeelding was gemaakt was hier ook een leuk voorbeeld van.

Een ander wees op de speciale witlofmand. Kent u die? Wie maakt ons er zo een?

Uit alles bleek de grote en diverse belangstelling voor het vlechtwerk.

De tijd drong en de lunch lokte velen die vroeg op pad waren gegaan.

Zo werd een kruiwagen
volgeladen.

Doordat zeker een kwart van de donateurs pas op het laatste moment had besloten toch naar Barger Compasuum te komen en dat zonder aanmelding vooraf, was het voor de restaurateur extra hard draven om ieder toch zo vlot mogelijk van het nodige te voorzien. Enige improvisatie was daarvoor wel nodig. De lunchpauze was kort om tijd te winnen voor het verdere programma.

Een korte film gaf snel informatie hoe het vroeger in de veengebieden toeling. Daarna was er gelegenheid om met een langzaam sukkelend veentreintje door het oude heidelandschap te rijden naar een veenderij.

Hier waren verschillende machines en locomobielen die in latere jaren het handwerk van turfsteken kwamen verlichten opgesteld. Een echte veenarbeider demonstreerde voor ons wat turfsteken is en vertelde zeer uitvoerig het leven in de turfsteekgemeenschap, wat hij aan den lijve had ondervonden.

Men presteerde veel en had toch nog grote armoede.

Daarna was er nog tijd om nog een indruk te krijgen van het verdere openluchtmuseum met zijn volledig ingerichte veenarbeidershuisjes, Drentse boerderijen, het kerkje, een winkeltje en café. Het geeft een nostalgisch gevoel voor de ouderen en een mogelijkheid om je in te leven in vroeger tijd voor de jongeren.

Intussen demonstreerden onze donateurs Nendels uit Kerkdriel en Romp uit Hoogkerk het vlechten.

De spin druk in zijn web.

Dit werd door vele bezoekers van het veenmuseum zeer op prijs gesteld. Nendels, niet op de plank maar op een krukje zittend, liet zien hoe een grauwe aardappelmand met een stevig oor gemaakt werd.

Romp, opvallend door zijn werken, zittend op een stoel, vlocht een turfmand welke na afloop aan het veenmuseum geschonken werd. Een dergelijke mand hadden zij, schande, nog niet! Bij de thee ter afsluiting vonden vele donateurs elkaar weer terug en was er gelegenheid contacten verder te verstevigen. Onze voorzitter nam afscheid na een dankwoord aan de demonstre-rende vlechters en organisatoren en sprak de hoop uit volgend jaar allen weer te mogen ontmoeten.

De donateursdag ontwikkelt zich, zo blijkt steeds meer, tot een dag voor het ontmoeten en spreken van anderen die in het vlechten geïnteresseerd zijn en waar je allerhande informatie kunt opdoen.

C.T.N.

WIJ LAZEN VOOR U

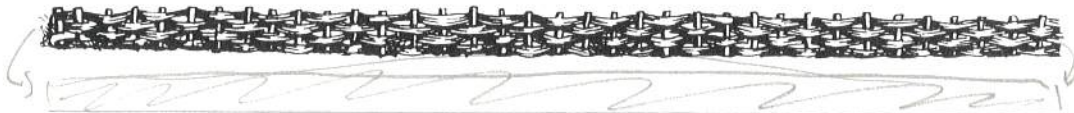
Houdt houtworm uit uw meubels

In de Newsletter van de Engelse Basketmaker's Association stond dat een van hun leden van een oude dame hoorde dat zij vroeger ter voorkoming van vreterij door houtworm stukjes wilgetwijg in kasten en laden van oude meubelen legde. De houtworm gaat namelijk in dat zachte hout eerst eten voordat hij zich aan het harde eiken waagt. Als men de houtjes nu maar geregeld controleert op gaatjes is men tijdig gewaarschuwd en kan men nog maatregelen als uitroken of behandelen met chemische preparaten nemen.

Maar of je zo ook manden tegen vreterij kunt beschermen??

Presidentiële opdracht

In hetzelfde blad staat vermeld dat Nancy Reagan in Engeland voor haar King's Charles spaniel een chique, speciaal voor haar ontworpen, hondenmand bestelde en dat deze door een bekende mandenmaker binnen 48 uur geleverd werd.

De bladwesp *Pontania proxima* en zijn gallen

Ik wil niet zwartgallig lijken door uw aandacht te vestigen op een aantasting in de grienden die zijn kop heeft opgestoken en wel in het bijzonder in de snijteen. Maar het is dit jaar zo opvallend dat van verschillende kanten hier vragen over kwamen. Ik doel op de groene en vaak ook fel roodgekleurde gallen die de bladeren van de twijgen over een toplengte van wel 50 cm volledig bezetten.

Pontania proxima
- talrijke gallen van
de bladwesp
op een blad.

Hier en daar is een gat
te zien waar de larf
door naar buiten kroop.

Hierdoor worden de twijgen zo zwaar dat de toppen gaan hangen. Bij het openmaken van de gallen vinden we, zolang er nog geen gaatje in de gal te zien is, meestal de geel-groene larven. De veroorzaker van deze gallen is een bladwesp die in 't voorjaar zijn eieren op de jonge bladeren legt. Bij dit eieren leggen krijgt het blad een prikkel tot het vormen van bladweefsel om de eitjes heen, een soort wildgroei dus. Na enkele weken kruipt het zich in de gal gevormde larfje naar buiten, laat zich op de grond vallen en verpopt zich tussen het blad of in de aarde.

In een gunstige zomer, zoals dit jaar, kan zich eind juli zelfs een 2e generatie bladwespen ontwikkelen, die voor een tweede en ditmaal een veel sterkere aantasting zorgden. Dit keer in de toppen van de inmiddels flink uitgegroeide teen. Van de eerste aantasting in mei was niet veel meer te vinden, omdat dit blad al afgestoten was.

De rood-groene gallen van de bladwesp zijn er bijna ieder jaar maar meestal zijn het er maar enkele en vallen ze niet erg op.

Het zijn er nu zoveel dat de toppen van de twijgen zijn gaan hangen door het gewicht van de gallen. Vindt dit vrij vroeg in het seizoen plaats als de groei nog niet uit de teen is, dan kunnen zich in de bladoksels nieuwe zijscheuten vormen. Dat geeft takkige teen en dus kwaliteitsverlies. Gelukkig was dit jaar alleen het tweede broedsel zo talrijk en zitten de zijscheutjes hierdoor alleen in de toppen van de twijg. Of de tweede generatie larven nu ook volgende jaar veel bladwespen zullen leveren is een open vraag. Insektenplagen gaan altijd op en neer in intensiteit. Dit komt omdat parallel met de opbouw van de insektenpopulatie ook de parasieten toenemen. Daar er vele soorten parasieten zijn op zowel de larven als de poppen kan het aantal bladwespen volgend voorjaar nog best meevallen.

Bestrijding

Zodra men een aantasting in een handelsprodukt vindt denkt men aan bestrijding. De vraag is of de aantasting zodanig is dat bestrijding noodzakelijk is. Dit juist omdat zoals we hierboven zagen de insektenontwikkelingen op en vanzelf ook weer neergaan. In het verleden is de bladwesp voor zover bekend nimmer bestreden omdat hij niet desastreus werd. Bovendien is vooralsnog bestrijding niet goed mogelijk.

De bladwespen zelf bestrijden valt niet mee omdat ze gespreid in de tijd uit de cocons komen en dan meteen na het uitvliegen beginnen met eieren af te zetten.

De griend moet dan dus een hele tijd vol giftige damp zijn om te zorgen dat de bladwespen dood zijn voor ze aan eieren leggen toekomen.

De eieren en de larven binnen de gallen zijn niet met gif te bestrijden.

Typisch voor de bladwespen is, dat ze zeer soortgebonden zijn. De meest bekende *Salixen* zoals *Viminalis* (kat), *triandra* (grauw), *fragilis* (kraakwilg) en *alba* (schietwilg) hebben ieder hun eigen bladwespensoort.

Dit jaar waren eigenlijk alleen bladwespensoorten van *Salix fragilis* (waartoe Belgisch rood en Frans geel behoren) actief. Katwilg en grauw die naast Belgisch rood groeiden bleken in het geheel niet aangetast te zijn.

Wel daarentegen de leerteen. Dit is echter een sterk aan *Salix fragilis* verwante soort.

U weet nu iets van de gallen op wilgen af.

Het ziet er nogal ernstig uit maar het zal volgend jaar vermoedelijk weer grotendeels verdwenen zijn.

C.T.N.

↑
Sterk door het gewicht van gallen gebogen twijgen
van Belgisch rood met nieuw gevormde zijscheuten.
Situatie eind augustus nadat eind juli de vele gallen
te voorschijn waren gekomen.

Smalleg